

Пояснительная записка

Национальная культура – это национальная память народа, то, что выделяет данный народ в ряду других, хранит человека от обезличивания, позволяет ему ощутить связь времен и поколений, получить духовную поддержку и жизненную опору.

Лучшее средство вступить в мир народной культуры – это вникнуть в смысл созданных народом мифов, сказок, вслушаться в его песни, понять обычаи, обряды, верования, осмыслить символику, почувствовать эстетические принципы.

Для соблюдения принципа толерантности, адаптации социальных и политических институтов к потребностям и интересам различных этнических групп в рамках учебно-воспитательного процесса в средних учебных заведениях необходимо целенаправленно прививать подрастающему поколению знания о национальных традициях, обычаях, фольклоре; способствовать сохранению народных промыслов и особенностей национальной самобытности, языка; формировать чувство гордости и патриотизма за свою страну и свой народ; развивать морально-нравственные качества детей и молодежи, способствовать укреплению этнического самосознания, позитивному отношению к людям других национальностей, формировать личность, свободную от экстремистских, националистических, шовинистских тенденций, ксенофобии, жестокости и насилия.

Для реализации поставленных задач в условиях учебно-воспитательного пространства школы, в рамках национально-регионального компонента введен курс «Традиционная культура осетин». Предлагаемый курс рассчитан на два года обучения для учащихся **10-11** классов общеобразовательной школы в объеме **68 часов**. Данный курс интегрированный, так как программа тесно связана с другими школьными предметами: осетинским языком, литературой, историей Осетии.

Цель программы: углубление и расширение знаний школьников об истории и культуре родного края, приобщение их к семейным нормам и ценностям, национальным обычаям и традициям, воспитание патриотизма и толерантного отношения к людям других национальностей, снижению социальной напряженности в обществе.

Задачи программы:

- выявить уровень знания учащихся об истории и культуре родного края посредством анкетирования и беседы;
- раскрыть содержание национальных семейных традиций осетинского народа;
- способствовать укреплению этнического самосознания, толерантному отношению к людям другой национальности, профилактике экстремизма и межнациональной розни, повышению статуса семьи в обществе, получению нового социологического знания.

Основные направления работы:

1. Образовательный компонент программы включает:

- освоение новых знаний по истории родного края, повышение эффективности гражданско-патриотического и духовно-нравственного воспитания учащихся;
- обогащение родного языка через приобщение к народным обычаям, фольклору, праздникам;
- знакомство с образцами осетинского народного творчества;

- ознакомление учащихся с культурным наследием своего народа через разучивание национальных танцев, песен, обрядов;

2. Воспитательный компонент программы имеет целью:

- воспитание патриотизма, чувство гордости за свою малую родину, свой народ;
- формирование этнического самоопределения на принципах толерантности, открытости, равенства и недискриминации по этническому принципу;

3. Художественно-прикладной компонент программы включает:

- участие школьников в художественной самодеятельности- студия театральная «Бонвæрнон» - уч- ся 8-9 классов
- реализацию творческой активности учащихся в театральных постановках, культурно-массовых мероприятиях.

Формы и методы работы:

- проведение тематических вечеров, посвященных выдающимся людям своего родного края, событиям, датам;
- подготовка презентаций;
- проведение праздников;
- участие в конкурсах сочинений;
- реализация теоретических знаний на практике в форме изготовления поделок, рисунков, вышивки и т. д.

Знания, умения и навыки учащихся:

Учащиеся должны **знать**:

- содержание понятий «культура», «история», «народное творчество», «традиция», «обычай», «этнос», «национальность», «толерантность»;
- этногенез осетин;
- основные историко-культурные события родного края;
- историю возникновения различных праздников, свадебных обрядов и особенности их проведения;
- известные виды народного творчества.

Учащиеся должны **уметь**:

- оперировать указанными понятиями, понимать их смысл;
- охарактеризовывать историко-культурный период становления и развития родного края;
- демонстрировать знание народного фольклора, национальной кухни, традиций и обычаев;
- изображать элементы народного костюма;

Формы и методы работы:

- творческие встречи с интересными людьми, старожилками поселка;
- научно-практические конференции;
- творческие конкурсы, концерты, викторины; литературно-музыкальные композиции;
- творческие работы;

- научно-исследовательские проекты;
- фотоматериал;
- видеорепортаж;
- выставки детских работ;
- экскурсии в музеи, библиотеки.

Литература.

1. Айларты И. Ирон фарн. Дзæуджыхъæу. «Ир», 1999.
2. Агнаев Г. Осетинские обычаи. Владикавказ. «Урсдон», 2006.
3. Газданова В.С. Традиционная культура осетин. Владикавказ. 2006.
4. Ирон адæмон сфæлдыстад. Дзæуджыхъæу. «Ир», 2008
5. Калоев Б.А «Осетины».М. 1971.
6. Магомедов М. Культура и быт осетин. Ордж. 1982.
7. Кузнецов В.А. Путешествие в древний Иристон. Пятигорск. СНЕГ. 2009.
8. Хæуытаты Къ. Уæздандзинады гуыраентæ. Дзæуджыхъæу. «Ир». 2006.
9. Хъайтгаты С. Ирон хабарттæ Дзæуджыхъæу. «Ир». 20005
- 10.Цгъойты Х. Арвы дуар. Дзæуджыхъæу. «Ир» 1996
- 11.Челохсаев К. Осетия и осетины. Владикавказ. 1994.
- 12.Интернет. Осетинские сайты.

Предмет «Традицион культурæ æмæ æгъдæуттæ» -йы мидис.

1. Ирон æгъдау. «Осетины стояли некогда на высочайшей, непостижимой нам ступени образованности, по крайней мере, в нравственном отношении»

Алкæмæн йе 'гъдау йæ гакк у.

2. Ирон адæмы этногенез. «...Абон нæ равзæрд, нæ истори иртасынц, ахуыр кæнынц стыр ахуыргæндтæ, уæрæх дзыллæтæн æй дзурынц.Æмæ йæ мах нæхæдæг дæр хъуамæ хорз зонæм.Уымæн æмæ, йæхи чи нæ зоны, уый никайы базондзæн, йæхи чи нæ уарзы уый никайы бауарздæн...» Цгъойты Хазби

Ирон адæмы равзæрд. Скифтæ сæрмаеттæ, алантæ – ирæтты рагфыдæлтæ. Аланыстон æмæ йæ хъысмæт. Ирыстоны символикæ. Герб. Тырыса. Гимн. Ирон адæмы ахастдзинæдтæ иннæ адæмы хæттытæм. Ирон æвзаджы æмæ графикайы истори. Ирон æвзаджы хæргæнджытæ.

3. Нарты кадджытæ. «Нарт Нарт усæд уыдысты, арв сæ нæрын усæд нæ усндыд, æмæ маслын куы азыдтой сæ хæцын куы фæрæзта йæхиуыл...»

Нартон лæг æмæ нæртон намыс. Нарты равзæрд. Нарты кадджыты иртасджытæ. Нарты кадджыты сæйраг циклтæ. Нарты адæмы сæйраг фæлгонцтæ. Скифаг – нæртон паралелтæ.

4. Ирон бæстыхæйтты архитектура.

Куы лæууы рагъыл фыдæлты мæсыг.

Нæ таурæгътæ.нæ рагон заманзонæг...

Зыны мæм афтæ,раст, цыма, кæсы

Æнцæд кæмæдæр аланты хæстон лæг...

Кæсы нæ мæсыг, сиды нæм, цыма

Рох ма кæнут уæ хъæбатыр фыдæлты

Алайнаг архитектурæйы традицтæ. Хæххон архит-цыртдзæв, мæсгуытæ, кувæндæттæ. Хæххон хъæутæ æмæ ныхæсты æвæрд. Къона æмæ ардзæст. Рагон фидæрттæ æмæ сæ арæст.

5.Ирон бинонтæ æмæ сæ царды уаг. Бинонты хидарыны фæтк. Сывæллæтты райгуыр сæ хъомыладон фæтк æмæ æгъдæуттæ.

Чындзхаст, чызгæрвысты æгъдæуттæ.марды кæндтæ æмæ фæтк.

6. Ирон мифологи. Ирон уырнынады фæзилæнтæ.ирон уырнынады сæйрагдæр зæдтæ. Дины сæмæ сæхсæнадон бæрæгбæттæ. Бæрæгбæтты бастдзинад æрдзимæ, афæдзы афонтимæ, куыстады къабæзтимæ. Уалдзыгон, фæззыгон, зымæгон, сæрдыгон бæрæгбæттæ. Цыкурайы фæрдыг.

7. Ирон адæмы царды фæрæзтæ. Ирон хæдзары дзаумæттæ, кусæнгæртæ, мигæнæнтæ, фæсмы – къуымбилы куысты дзаумæттæ. Хоры æмæ хосы куыстытæ. Фосы куысты дæсныад, урсаджы куыст.суджы æмæ артаджы куыстытæ. Уæлæйы æмæ къахы дарæс.

Ирон цуанæтты æгъдæуттæ æмæ æвзаг. Ирон медицина.

8. Ирон къæбиц. Ирон фынг. Ирон фынджы æгъдæуттæ. Сидт, гаджидау. Сæ ахуырадон хъомыладон ахъаз. Ирон хæринсæгтæ. Ирон нозт. Нывонд. Кусарт.

9. Уæздандзинады гуырдæнтæ. Салам дæттын. Ирон этикет – хи дарынуаг. Уæздандзинад – ирон адæмы хуыздæр миниуджытæй. Хистæр – кæстæры ахастытæ. Уазæджы æмæ фысымы æгъдæуттæ. Зиу. Сылгоймаджы хидарыны уаг, йæ кад. Ныхас. Тугисыны æгъдæуттæ.

10. Ирон культура æмæ аивад. Ирон культурайы бастдзинад иннæ адæмты культурæтимæ.Историкон – героикон адæмон зарджыты равзæрд. Ирон адæмы кæфтытæ. Кæфтыты бастдзинад адæмæн сæ цардыуагимæ, сæ характеримæ, сæ удыкондимæ. Ирон национ театры фæзынд. Ирыстоны адæмон музыкалон традицтæ. Сæйраг музыкалон инструменттæ. Ирон кадаггæнджытæ. Ирон культура – дунеон культурайы иу хай. Æрдзон æмæ историон цыртдзæвæнтæ.

11. Ирыстони кад семæ намысгæнджытæ. Не 'мбæстæгтæ – аивады хъуыстгонд архайджытæ. Хæстон кадгæнджытæ. Наукайы фыццагтæ. Спортивон аренæйы архайджытæ.

Тематикон пълан предмет «Традиционная культура осетин»

(34 сахаты)

10-æм кълас

№	Раздел Сæргонд	Сахат Нымаæц	Мидис		Кълас
1.	Бацæуæн. Ирон культураæ, ирон æгъдау.	1 04.0.19	1	Цы у ацы предметы нысан? Дзырд «культураæ» равзарын «æгъдау»-ы нысаниуæджы. «Алкæмæн йе 'гъдау йæ гакк у»	10
2.	Ирон адæмы этногенез.	2 11.09.19 18.09.19	1	Ирон адæмы истори. Скифтæ, сæрмæттæ, алантæ.	10
			2	Национ символикæ.	
3.	Адæмон сфæлдыстад. «Нарты кадджытæ».	5 25.09.19 02.10.19 16.10.19 23.10.19 06.11.19	1	Нарты кадджытæ – ирон адæмы раг истори æмæ культурайы æвдисæн.	10
			2	Нарты кадджыты иртасджытæ æмæ æмбырдгæнджытæ.	
			3	Кадджыты циклтæ. Нарты эпос – ирон адæмы истори æмæ культурайы зындгонд цыртдзæвæн æппæт дунейы.	
			4	Сæйраг архайджыты миниуджытæ.	

			5	Ирон æгъдæуттæ кадджыты.	
4.	Ирон бæстыхæйтты архитектураæ.	3 13.11.19 20.11.19 27.11.19	1	Ирон адæмы цæрæнбынаеттæ хæхбæсты.	10
			2	Хæххон мæсгуытæ æмæ сæ нысан.	
			3	Ирон хæдзары къона æмæ Сафайы рæхысимæ баст æгъдæуттæ.	
5.	Ирон бинонтæ. æмæ сæ царды уаг.	4 04.12.19 11.12.19. 18.12.19. 27.12.19	1	Ирон бинонтæ. Хистæр ирон хæдзары: чъирикувæг æмæ къæбицыхицау. Фæлтæрты хсæн ахастытæ.	10
			2	Лæппуйы хъомыладон фæрæзтæ.	
			3	Чызджы хъомылад ирон хæдзары. Дзырд «хъан»- ы нысаниуæг.	
			4	Мады фарн ирон адæммæ.	
6.	Ирон адæмы царды фæрæзтæ.	2	1	Ирон хæдзары дзаумæттæ, кусæнгæрзтæ, мигæнæнтæ.	10
			2	Уæлæйы æмæ къахы дарæс.	
7.	Ирон мифологи. Дины æмæ æхсæнадон бæрæгбæттæ.	5	1	Ирон мифологийы мидис. Ирон къæлиндар.	10
			2	Ирон бæрæгбæттæ. Зымагон бæрæгбæттæ.	
			3	Уалдзыгон бæрæгбæттæ.	
			4	Сæрдыгон бæрæгбæттæ.	
			5	Фæззыгон бæрæгбæттæ.	
8.	Цардыуаджы	10	1	Æмкъайады бындур. Чызгæрвысты æгъдæуттæ.	10

	æгъдæуттæ.		2	Чындзæхсæвы æгъдæуттæ.	
			3	Зианы æгъдæуттæ. Иронвæндаг. Тæфæрфæс.	
			4	Кæндтæ. Сау дарын. Хъарæджы мидис.	
			5	Тугисыны æгъдæуттæ. Фидыды амæлттæ.	
			6	Уазæджы æгъдæуттæ. Уазæгæн йе 'рбацыды уаг. Фысымы хæстæ.	
			7	Ирон барæджы æгъдæуттæ. Ирон зындгонд бæхылбаджытæ.	
			8	Цуанæтты æгъдæуттæ.	
			9	Цуанæтты æвзаг.	
			10	Ирон адæммæ «Зиу»-ы æгъдау.	